

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De contritionis veritate aureum opus Fratris Joa[n]nis
Viualdi de Monte regali. ordinis fratrum predicatoru[m]
sacre pagine professoris**

Vivaldus, Joannes Ludovicus

[Augsburg], 1518

VD16 V 1772

De quarto p[re]cepto diuine legis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30734

De quarto precepto

aliquo tpe. Dicit etiam pceptū generale put figurat quietē fructiōis dei q̄ erit
in patria. Si aut̄ vis diligēt̄ rememorare q̄t modis offendit de⁹. In hoc p̄ce
pro recogita explanatiōe hui⁹ p̄cepti q̄ dat ab auctore mihi incognito sic.

Qui nō cōfessus: dimittēs ⁊ sac̄m.
In festis missaz sine culpa: inductor ad illud.
Qui manuale facit: vendēs: emēs nō edenda.
Festuntū frangit: q̄ tertia comedit hora.
Impletū in festo pctm: grauis extat.
Assumēs chrisma: sac̄m: vel mulierē.
Si pctōr erat mortale fune ligatus.
Ecclesie verito: q̄ tradidit tēpore sacro.
Chorizans: ludēs veneri mortali egit.
Sabbata sc̄rifices: violat reus atq̄ supbus.
Hec de tertio p̄cepto diuine legis dicta sufficiāt.

De quarto p̄cepto diuine legis.

Dost tria p̄cepta prime tabule q̄ ordināt nos ad dilec
ctionē dei. Superst̄ vt videam⁹ de alijs septē p̄ceptis q̄ in secūda tabu
la fuerūt descripta ⁊ ordinata ad dilectionē patri. Sic em̄ sūt duo ge
neralia p̄cepta dilectiōis sc̄z dei ⁊ patri: ita in duab; tabul; hmoi p̄
cepta sūt distincta. In sc̄tus Tho. in. ij. q. cxxij. ar. v. vbi q̄rt̄. vtrū cōueniēt
tradat q̄rtū p̄ceptū de honoratiōe parētū: d̄ sic. Precepta decalogi ordināt ad
dilectionē dei ⁊ patri: iter p̄ximos aut̄ maxie obligamur parētib;. Et iō imedi
diate post p̄cepta ordināria nos in deū ponit p̄ceptū ordinās nos ad parētes q̄
sūt p̄cūlare p̄ceptū n̄r̄ eē sic de⁹ est vniuersale p̄ceptū. ⁊ sic ē q̄dā affinitas
hui⁹ p̄cepti ad p̄cepta p̄me tabule. hec Tho. Primū q̄ p̄ceptū. ij. tabule q̄d
est quartū in ordine tot⁹ decalogi: describit in li. Exodi. xx. c. sic. Honora pa
trē tuā ⁊ matrē tuā vt sis lōgeus sup̄ terrā quā dñs de⁹ tu⁹ dabit tibi. Sup
q̄ p̄cepto notare debes: q̄ nulli alioꝝ p̄ceptoꝝ adiūgit p̄missiō lōgior; vite nisi
tū hūc p̄cepto. S; q̄re: Q̄ certe dignū est vt cōseruatoꝝ aliene vite: mereatur
cōseruatiōe vite p̄prie. Qui em̄ recognoscit b̄nificiū vite natural; quā h; a pa
rētib; efficit dignus nō solū vita natural; sed vita gr̄e q̄ est maior: ⁊ p̄ seque
vite gl̄ia q̄ est maxia. Sic p̄ oppositū de his q̄ inhonorāt parētes suos: iusto d̄
iudicio inhonorant hac triplici vita. Sed cōtra. Videt q̄ p̄missiō lōgioris
vite q̄ addit hūc p̄cepto: sit incōueniēs ⁊ deceptoria. Nā cōtingit q̄nq; imo ex
pertētia hoc docet: q̄ plures q̄ honorāt parētes suos citi⁹ moriunt. Et cōuer
so multū q̄ p̄bo ⁊ facto offendūt parētes diuti⁹ cōseruant in p̄senti vita. Et sic
videt talis p̄missiō incōueniēs. Hūc obiectiōi r̄ideo fm̄ Tho. ij. q. cxxij. ar.
v. in respōsiōe ad. iij. arg. Et itē in opusculo. de decē p̄ceptis: Vbi d̄r q̄ lō
geitas p̄mittit honorātib; parētes nō solū q̄rtū ad futurā vitā: sed etiam q̄rtū
ad p̄sente: ⁊ hoc rōnabit: q̄ ille q̄ gratus est b̄nificio meret fm̄ quandā cōgruē
tiā vt sibi b̄nificiū cōseruet: sed p̄t̄ ingratiūdinē meret q̄s b̄nificiū p̄dere. Et q̄
b̄nificiū vite corporalis post deū habem⁹ a parētib;: ideo ille q̄ honorat parētes
suos tanq̄ grat⁹ meret vite cōseruatiōe. Qui p̄o inhonorat parētes tanq̄ in
grat⁹ meret vita p̄uari. Sed q̄ p̄senti bona vl̄ mala nō cadunt sub merito
vl̄ demerito: nisi in q̄rtū ordinant ad futurā remuneratiōe. Iō q̄nq; fm̄ occul
taz ratiōe diuinor; iudicioꝝ q̄ maxie futurā remuneratiōez respiciūt aliq̄ filij q̄
sūt p̄ij in parētes citi⁹ vita p̄tuanē. Alij p̄o q̄ sunt impij in parētes diuti⁹ vi
uunt. S; nota q̄ p̄prie d̄r vita lōga q̄n est plena virtutib; ⁊ q̄ nō mēsurat tpe s;
actiōe fm̄ p̄m. Et iō p̄tuosus ⁊ sc̄tus diu viuit q̄uis cito moriat̄ corporaliter
Vñ Sap. iij. c. d̄. Cōsummat⁹ in breui expleuit t̄pa sua: placita ei erat dō aia

Nulli p̄
ceptoꝝ p̄
mittit vi
ta longa
nisi hūc

Quare
boni filij
altq̄ citi
us mori
natur.

illi. vere optie mercaſ ille q̄ t̄rū opaf vna die q̄tū alſi vno anno. Etia recoz
 dari te volo q̄ q̄nq̄ accidit vt vſta lōgior cā ſit mortz corpal z ſpūal: ſic accidit
 Jude: herodī: antiocho: Decio: q̄nciano: daciano: atq̄ alijs tyrānis ac peſſimīſ
 vtr̄: q̄b̄ meli⁹ fuiſſz vt i vtero m̄ris eſſent ſuffocati: z ita pz r̄iſſo ad q̄ſtionē .ſ.
 q̄ p̄miſſio lōgiorz vſte z uenit addit huic p̄cepto. His igit̄ ſic ſilbarz ad ma
 ſorē euidētā h̄ p̄cepti mouet̄ pla dubia. Et p̄mo ſup illo ſ̄bo. honora p̄ez tu
 um tal mouet̄ q̄o. Cū ml̄t̄ dīcant̄ p̄ez diuerſ̄ rōibz. qz d̄z p̄ carnali: p̄ digni
 tatis: p̄ p̄ratis: pat̄ etar̄: pat̄ tuſtōis vel cure. Ideo q̄rit̄ vtrū oēs iſti p̄ez ex
 vt hui⁹ p̄cepti ſint̄ diſſigēdi ac honorađi. Huic q̄ſtōi r̄ūdeo fm Tho. i. ij. ij. q.
 cxij. ar. v. Et ſtep̄ i opusculo d. x. p̄ceptz vbi d̄t q̄ oēs iſti p̄ez ex vt hui⁹ p̄cepti
 honorađi ac diſſigēdi ſunt: qz oēs pot̄rāt q̄dāmō ſilrudnē illi⁹ magni p̄zis q̄ i
 cellis eſt. de q̄b̄ d̄z Lu. x. ca. Qui vos audit me audit: z q̄ vos ſpernit me ſper
 nit. Illos t̄n̄ ampliori honore ac diſlectōe debem⁹ venerari q̄s nouim⁹ plenio
 rē rōnē h̄re vt honozz vt diſlectionis. Sic igit̄ dicēdū eſt q̄ ſi cōſideret̄ p̄mo pat̄
 carnalis in q̄rū ſpē h̄z rōnē p̄ncipiū naturalis originis: q̄d̄ h̄z rōnē em̄nēt̄
 oris boni z deo ſilioris. ſic pat̄ z m̄r ſunt ſup oēs diſſigēdi. Ideo d̄r Ambroſi⁹
 q̄ p̄mo debem⁹ diſſigere deū: ſc̄do patrē z matrē. Rōnē hui⁹ reddit̄ p̄hs q̄ d̄t q̄
 ex magno b̄n̄ficio recepto a parētibz nō poſſum⁹ eis r̄ūdere ex eq̄lt̄. Et t̄do pat̄
 offeſus a filio: pot̄ p̄ illū expellere. ſed nō ecōuerſo. Vñ Ecclī. vij. c. d̄r ſic. ho
 nora patrē tuū z gemit⁹ m̄ris tui ne obliuſcaris. Demēto q̄m̄ niſi p̄ illos na
 tus nō fuiſſes. Habēt̄ q̄ppe filij a parētibz tria maḡ. vicz cē: nutrimētū: z diſſel
 plinā. Et qz dāt nobis nutrimētū a puerit̄a. Iō debem⁹ nos eis dare in ſene
 crute. Ecclī. ij. c. fili ſuſcipe ſenectā p̄ris tui z nō p̄riſtes eū i vſta illi⁹. Nota
 in p̄uſionē illoz filioz: q̄ ſunt crudeles parētibz ſuis: ſcribit̄ Caſſio. i. epl̄is ſu
 is li. ij. q̄ Et conſe cū parētes eaz pēnas ſenio cogēte laxauerit: nec ad p̄p̄tos fi
 lios idonei p̄nt̄ iuentri: plūm̄ ſuis genitoz mēbra fouētes eſc̄z corpa laxa rel
 ſiciūt z pia viciſſitudine iuuenes reddūt q̄d a parētibz paruuli ſuſceperūt. Da
 gnus q̄z Alb. in. xxiij. li. de aialibz dicit̄ de cōnta: q̄ ita diu nutrit̄ parētes q̄
 diu nutrita eſt ab eis: z ideo p̄ta auis ab antiq̄s eſt vocata. Hec Alb. Etia qz
 parētes docuerūt nos. Ideo debem⁹ eis obedire: p̄terea Paul⁹ ad Col. ij. c.
 ait. Filij obedite parētibz v̄ris p̄ oia. hoc em̄ placitū eſt deo. Nota cū d̄t p̄ oia: i
 tellige in oibz que ſunt fm̄ deū z iuſticiā: qz aliter nō eſſet̄ eis obedendū: ſz ml̄
 to portus ſunt odendū: iuxta illud Luc. xliij. ca. Si q̄s nō odit patrē ſuū z ma
 trē nō pot̄ meus eſſe diſcipulus. Deus em̄ eſt verior pater. Hinc Deut. xxxij.
 ca. d̄r. Nunq̄d nō ipſe eſt pat̄ tu⁹ q̄ poſſedit z fecit z creauit te. Hinc Hiero. i.
 epl̄a ad Heliodoz nondū ep̄m: epl̄a incipit. Quanto ſtudio z amore p̄tendit̄
 r̄im: d̄t ſic. Licet̄ in limine pat̄ ſaceat̄ p̄calcatū perge parētē ſicc̄ oculis: ad ve
 ſt̄ illū cruc̄ euola: ſolū p̄ietar̄ gen⁹ eſt i hac re eē crudelē. hec Hiero. Sc̄ds p̄
 d̄r ſpūalis: vt p̄lat⁹ vel ſacerdos q̄ honorađ⁹ ē rōne dignitat̄ duplici honore. ſ.
 ſuſteratōis z ſublectōis. fm̄ illd̄ Pauli. j. ad Timo. v. ca. Qui b̄n̄ p̄ſunt p̄ſby
 teri duplici honore digni habeant̄ maxime q̄ laborāt̄ i ſ̄bo z doctria. P̄mo ho
 norađi ſūt de t̄p̄alibz: vt p̄uideat̄ eis. Vñ Paul⁹. j. Cor. ix. ca. ait. Qui altario
 de ſer. cū al. p̄cipit̄: ita z d̄ns ordiauit̄ his q̄ euāgelij anūciāt̄ d̄ euāgelio viue
 re. hec ille. Sc̄do honorađi ſunt p̄ obediētā. Hinc Paul⁹ ad Heb. xiiij. c. inq̄
 Obedite p̄poſit̄z v̄ris z ſubiacete eis. Ipſi em̄ p̄uigilāt̄ q̄ſi rōnem p̄ aīabz v̄ris
 reddiduri. Terti⁹ pat̄ dicit̄ t̄p̄alis poteſtat̄is vt ſunt reges z p̄ncipes ac d̄nt̄
 rēporales q̄ dicunt̄ p̄ez. Eo q̄ p̄riū officij pat̄z ſit̄ b̄n̄ facere filijs. Sic ſerul
 Naaman vocabāt̄ p̄ncipē ſuū patrē: vt dicit̄. iij. Regū. v. ca. vbi dixerūt ei.
 Pat̄ ſi rē grandē dixiſſet̄ tibi p̄pha p̄fecto facere debueras. Et quo textu pat̄z
 q̄ reges z p̄ncipes dicunt̄ p̄ez: qz d̄nt̄ diſſigere z int̄edere ad bonū p̄ll. z iſtos
 honozam⁹ p̄ ſubiectionē: qz vt ait Pau. Ro. xiiij. c. Vis aīa p̄ratiſ ſilmit̄oibz

P̄ez ſūt
mulci

Pat̄ car/
nalis

De cōſo/
nia exm̄.

Sc̄ds p̄
ſpūalis.

Tertius
p̄ t̄p̄alis

De quarto precepto

Quartus
pater dicitur
erare.

Quintus
pater dicitur
cura

Secunda
ratio

subdita ē. Et h̄ n̄ solū timore s̄ amore. Nec solū p̄ rōnē: s̄ p̄ p̄scīaz. Rō d̄ h̄
ē s̄m Paulū ibidē: quōis potestas a deo est. Et t̄do subūgit Paul⁹ reddite oī
bus d̄bta: cui tributū tributū: cui vectigal vectigal: cui timorē timorē: cui ho
norē honorē. Hinc Salomō puerb. xxxij. ca. Time dñm filli mi z regē: z cū de
tractorib; nō cōmīscars. Quartus pat̄ d̄r erare: de q̄ p̄cipit̄ Leui. xix. c. Lo
rā cano capite surge z honora psonā senis. z Eccl. xxxij. c. In medio magna
roz loq̄ nō p̄sumas: z vbi sūt senes nō multū loq̄ris. Hinc Dar⁹ tull⁹ in. iij.
ll. de officijs ita inq̄t. Facillimez in optimā partē cognoscunt̄ adoleſcētes q̄ se
ad claros viros z sapiētes z bñ p̄ulētes respublice p̄tulerūt: q̄b; cū s̄i frēq̄ntes
sunt asserūt op̄ntionē p̄lo eoz fore se s̄lles q̄s sib; p̄li delegerit ad imitādū. h̄c
Tull⁹. Et Gale. maxim⁹ i. ij. ll. c. j. de institut; antiq̄s d̄r sic. Senecuti tuuē
ita cumulatū z circūspectū honorē reddebat tā q̄ maiores natu adoleſcētū cō
munes p̄res essent. Et t̄ez ibidē Gale. ait. Inuitari ad cenā diligent̄ q̄rebāt
qnā ei cōuisio eēt iterfuturi ne sentoz; aduētū discubitu p̄curreret sublatag; mēsa
pores surge z abire patiebāt. hec ibi. Quint⁹ p̄ d̄r cura: d̄ q̄ Eccl.
iij. c. d̄r. Esto pupillis misericors vt p̄r: z p̄ vtro m̄r̄ illoz z eris tu velut fili⁹ al
tissimi obediēs: z miscebit̄ tibi mag; q̄ m̄r. Hec ibi. Hūc patrē tenemur hono
rare reddēdo vicē i bñfaciēdo. vñ Eccl. xxx. c. Si am fideiussor; ne obliuiscars
dedit ei p̄ te aiām suā. Et breuit̄ in h̄ p̄cepto s̄m Tho. i. ij. q. cxxij. ar. v. i. r̄sio
ne ad. ij. ar. itelligit̄ mādari q̄qd̄ p̄inet ad reddēdū d̄bitū cuiuscūq; p̄sone. Et
sic p̄r q̄stiois declaratio. Secdo qz dicitū ē in q̄stioe p̄cedēt: q̄ oīs pat̄ ex v̄
hui⁹ p̄cepti ē honorād⁹. Iō p̄tingit̄ dubitare vtrū p̄r spūal̄ sit mag; diligēdus
vl̄ honorādus q̄ p̄r carnal̄. Pro r̄sione hui⁹ q̄stiois nota q̄ i isto p̄cepto cū d̄r
honora p̄rem tuū. Pat̄ p̄rle sumit̄ ille q̄ ē p̄ncipiū p̄ gn̄ationē q̄ ad esse nature
vt est p̄r carnal̄. Vel d̄r p̄r q̄ est p̄ncipiū p̄ ministeriū regn̄ationis q̄ ad esse gr̄e
vt est p̄r spūalis. Et sic isti duo p̄rte dicunt̄ p̄res. Alit̄ mō sumit̄ p̄r nō s̄m p̄
p̄rā rōnē: s̄ s̄m rōnē p̄sone: z sic d̄r p̄r vl̄ rōnē etat; vel p̄ratis aut dignitat; vl̄
cure: de q̄b; oib; dicitū est i q̄stioe p̄cedēt. P̄r̄t̄ istos p̄res est vn⁹ alius sup
oēs q̄ d̄r p̄r n̄r celest; q̄ h̄z plenissimā rōnē paternitat; tā respectu corpis q̄ aie
de q̄ Esa. lxij. c. ait. Tu dñe p̄r n̄r redēptor n̄r a seculo nomē tuū. z Hiere. xxxj.
ca. Factus sum israeli pat̄ z effraim p̄mogenit⁹ me⁹ est. z Malach. ij. c. Nūqd̄
nō pat̄ vnus oīm n̄r̄m: Nūqd̄ nō de⁹ vnus creauit nos: Hic q̄ sol⁹ est ver⁹ p̄r:
z nō alit̄ q̄ formauit̄ corpa n̄ra in vtero matr;. Et p̄r̄t̄ h̄ ait veritas Dar. xxi.
ij. c. Et p̄rem nolite vocare vob sup terrā. vn⁹ est em̄ pat̄ vester q̄ in celis. Nec
vocemini mgr̄i: qz magister vester vnus est ch̄s. Hec ibi. Intellige h̄c q̄ch̄r
stus est mgr̄ z pater p̄ncipalis a q̄ ceteri magist̄r z p̄res p̄cedūt. Vñ Hiero. in
liij. ll. sup Bartheū sic declarat hūc passum dicens. Nec mgr̄ nec pat̄ vocādus
est alius: nisi deus pat̄ z dñs noster Iesus ch̄s. Pater q̄dē qz ex ip̄o sunt oīa
Magister qz p̄ ip̄suz oīa vel qm̄ per disp̄sationē carnis oēs recōciliati sumus
deo. Hec Hieroñ. Quid obsecro opant̄ pat̄ vel mat̄ in formatione filij: Qui
ignorant qd̄ habeat̄ in vtero: vtrū masculus vel femina: an magn⁹ an paruus
aut viuus aut mortu⁹. Sed pater ille celestis est q̄ oīa p̄ infinitā potentā suā
format corpora: z creat anias. Propterea Job agens gras huic indulgentissim⁹
mo patri: ita inq̄t. Manus tue dñe fecerūt me z plasmauerūt me in totū in cir
cūitu z sic repente p̄cipitas me. Vemento q̄so q̄ sicut lutū feceris me z in pul
uerē reduces me. Nōne sic lac mulisti me z sicut caseū me coagulasti. Pelle z
carnib; vestisti me: ossib; z neruis cōpegisti me. Vtrā z misericordiā tribuisti
mibi. Job. x. ca. Etā illa sc̄rissima ac fidelissima mulier machabea dū seprē
filios suos cerneret corā se occidī a rege antiocho eo q̄ nollēt carnes porcinas
p̄tra legis p̄cepta comedere: hortabat̄ illos ad mortē dicens vt vellent corpa
sua ac p̄p̄riā vitā reddere creatori oīm q̄ eis talia p̄tulerat. vñ. ij. Mach. viij. ca.

Ne loquebar. Nescio qualiter in vrero meo apparuistis. Neque ei ego spiritum et animam donauit vobis et vitam et singulorum membra non ego ipsa compegi. Etenim mundi creator qui formauit hominis naturam: qui omnium inuenit originem. Et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam: sicut nunc vosmetipsos despicietis propter leges eius. Hec ibi. Hinc Lactantius ait. Deus veri patris officio functus ipse corpus effinxit: ipse animam qua spiramus infudit: ipse est totus quicquid sumus. Hec Lactantius. Iste ergo celestis pater non solum est a nobis honorandus: sed totis reassumptis viribus est legitime honorandus ac pura mente colendus. Ideo precipit nobis Deut. vi. ca. et Matth. xxij. Marc. xij. et Luca. x. ca. sic. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota fortitudine tua. Sed quia sumus rebelles et tanto patri ingrati: nec exhibemus ei tale honorem. Ideo per Malachiam prophetam conquerit dicens. Filius honorat patrem et seruus dominum suum. Si ego pater ego sum: ubi est honor meus? Et si dominus ego sum. ubi est timor meus? dicit dominus exercituum. Malach. ij. c. quasi dicat secundum Hieronymum super eodem loco. Aut pater sum vester aut dominus. Si pater: debitum patri honorem reddite: dignam pariter offerre pietatem. Si dominus cur me contemnitis: cur dominum non timeatis? Et sic pater quantum teneamur patrem ac creatorem nostrum simpliciter super omnes patres ac creaturas honorare. Quando autem querit Utrum patris spiritualis sit magis diligendus quam pater carnalis? Ad hoc dicit quod quibus patris spiritualis et pater carnalis sunt ministri illius eterni patris: cuius gratia ac virtute operantur. In generatione filij tamen pater spiritualis non est ita vere causa beneficii quod filio impendit sicut pater carnalis: quia non dat illud nisi pure ministerialiter. Pater autem carnalis dat filio esse nature: sicut principium et causa: magis efficiens per generationem quam ad esse nature. et similiter beneficium nutrimenti ac doctrine: et sic videtur magis diligendus. Honor tamen magnus debet patri spirituali: qui videtur esse principium per mysterium regenerationis quam ad esse gratie: tamen ratione status dignitatis: beneficii ac subsidij spiritualis. et ita in spiritualibus videtur magis honorandus ac obediendum. Et dicitis pater quod ista determinatio. Tercio super isto precepto talis mouet questio Utrum pater sit magis diligendus quam mater. Huic questioni respondet sanctus Thomas in ij. q. xxvj. ar. x. ubi dicit: quod in omnibus istis comparationibus potest esse tanta distantia virtutis et malicie: ut amicitia soluat vel minuatur: ut philosophus dicit in vij. li. Ethicorum. Sed si loquamur propter et per se: ut intelligatur questio an pater in quantum est pater sit magis diligendus mater in quantum est mater. Sic dico quod pater magis est amandus quam mater: cuius ratio in hoc est: quia pater et mater amantur ut quidam principia naturalis originis. Pater autem habet excellentiorem rationem principij quam mater: quia pater est principium per modum agentis: mater autem magis per modum patientis et materie. Et ideo per se loquendo pater est magis diligendus. Nota quod loquimur hic de amicitia que debet patri et matri secundum generationis rationem. Hinc Hieronymus super Ezechielem ait. Post deum omnium patrem diligendus est pater: postea mater. Item Hieronymus in epistola de honorandis parentibus (et est principium epistole) dicit sic. Parentum meritis subiuigans filios oportet deus: seruienti legem posteris in officijs dedit ut diuino cogatur impio facere: quod debuit pietas suadere: dicite in libro Exodi. Honora patrem tuum et matrem tuam sicut precepit tibi dominus: ut bene sit tibi et longe sis vite super terram: quam dominus deus tuus dedit tibi. Audite filij salutiferam iussionem: et precepta legis affectu debetis amoris implere. Seruite patribus futuris patres: et matres vias tenera charitate diligite ut vestre plures matrum mereantur nomine nuncupari. Nemo parentem asperis ledat verbis. Non fiat amara dulcedo. Hoc sit inter parentes et filios quod domino iubente natura preiulit. Affectum sonent quicquid lingue dixerint liberorum. Inter charas pluresque personas pietatis iura seruent. Ora filiorum loquatur quod parentes delectat audire. Prebeat parentibus amoris mixta formido. Qui primi sunt nobis causa nascendi. Exhibete patribus filij quod vos portastis paterni

Lactanti

Hieron.

Pi spual
z pi car
nalis sue
mistri illi
us, eterni
patris

Tercia q
stio vtru
pi sit ma
gis dilige
d q m.

Nota au
rea smaz
diui Hie
ronymi

De quarto precepto

Nota qd
mo mr e
charo cor
de dilige
da ac ho
noranda.

De ma
gis amar
filii qd
z quare.

De i ad
meritate
filioz ma
gis affli
git qd p.

Notapul
era verba
Hiero.

Quot et
stapatit
mr amo
re filioz.

Quarta
qstio vtz
vir mag
sbeat ol
liger vro
re qd prez
aut mrez

nois cogit: qd ia deo est eoz merit' attributa: vt ipsa ayobis exigit quod natu-
ra iubet. **Hec Hiero.** Sed si loquamur de amicitia q' debet parentib' fm alio
as species amicitie. Aut rone laboris: aut rone fructus: aut dilectionis vel cer-
titudinis. Sic dico q' mater est valde honoranda ac charo corde diligenda.
Nam mater magis ac magis laborat circa filios q' pater. scz portando: parie-
do: educando. Ideo dicit **Eccl. vij. cap.** Semitu matris tue ne obliuiscaris.
Et Tob. liij. ca. Demor em esse debes q' z quata pericula passa sit ppter te in
vtero suo mater tua. Etia mater est magis certa de generatione filij q' pater
q' est credit filiu esse suu: rñ nō habet certitudinē. Dicit em phs in. ix. li. **Eth.**
q' matres magis sunt amantes filioz. Laboriosior em est generatio matrū z
magis scitū q' ipsarū sunt filij q' patres. Mater quoq' maiore partē habet in
corpe filij q' pater: quia q'si totū corpus filij format ex matre. Ut em dicit phs
in primo de generatione animalū. Femina in generatione dat corpus. Et id
ppter hmoi rones mater plus diligit filiu q' pater. vnde in morte vel in aduer-
sitate filij magis dolet z affligit mater q' pater: quia mulieres naturalit' magis
cōpatiant q' viri: eo q' mulier est magis mollis z passibilis cū sit frigida z hu-
mida. Nā in omī genere animalū fm phm femine sunt molliores masculis: p-
ter vrsam z leopardā. Vir autē est naturalit' calidus z siccus. z ideo nō sic de-
facili patit' aut cōpatit'. Un si filius sublimat' ad honores. plus gaudet pater
q' mater. Q' aut' mater magis tristet' in aduersitate filij: pater vō magis gaudet
at' clare p' verba Salomonis pbat' qu' **Prover. x. ca. ait.** Filius sapiens letificat
p' rem: filius vero stultus mesticia est mris sue. Propterea cū amoris dilectio
sue charitas sint reciproca: obligat' filius totis reasumptis vrb' mrem dil-
gere ac venerari. Hinc **Hiero.** in epla de honorandis parentib'. Que qdē epla
incipit: Parentū merit': dicit sic. **Matrib' qz o filij debita impedit' reuerentiā**
q' vobis vteri more seruientes pondus vti corporis tolerat: at q' ignorā portan-
tes infantia: famulatū quēdā exhibent nascituris. Illo tpe nō solū sibi m' esur-
rit: nec acceptos. cibos sola digerit: materno vltu alit' ille q' later: eiusq' mēbra
alteri' comesticans pascunt: vt hō futur' alteri' morib' saturēt. Quid q' ipa
memorē nutritimēta z tenere infantie dulces inturias q's nutritoris affectus d'
suis parabolis sumit: Quid cibos in matre pfectos q' femineis manantes ex
mēbris: lactē lactentis soluunt in succū: z in validas fauces liqdo sapore p'
fundūt: Cogente natura sumūt infantes qd bibāt: z dente nō nato: hoc sibi cur-
retib' labris elictunt: qd nō sit necesse mordere. Seruūt materna poster' pe-
ctoza: seruūt ipsi in cunabulis manus. z terga mēbris deuota lactētū g'ros
artus accipiūt. Optat mater paruulū crescere: optat cito videre: maiore eūq' in
numeris iuuenū inuisere festinat nunq' sibi forsitan seruūtū. His tot tantisq'
pcedentib' factis parētib' tora debet alacritate scrutare. Reddat nature debi-
tū: reddat parētib' qd debet. Exolve fill qd debes z officia debita q'licūq' exhi-
be famulatu: qz parētib' nemo pōt reddere qd debet. **Hec Hiero.** Et sic patz
quantū teneant filij parētib' z quō pater aut mater sint charo corde diligendi.
Quarto sup eodē pcepto querit: **Utrū vir cōiugatus teneat magis diligere**
vrozem q' patrem aut matrē: Et videtur q' vroz sit magis diligenda: quia di-
citur **Genesis. ij. capitulo.** Quamobrem relinquet homo patrem z matrem et
adheret vrozi sue: z erunt duo in carne vna. Respondeo huic questioni fm
Thomam. in. ij. q. xxvj. articu. xj. vbi dicit: Gradus dilectionis attendi po-
test: aut fm rationē boni: aut fm rationem cōiunctionis ad diligentiē. Scdm
ergo rationē boni quod est obiectum dilectionis magis sunt diligendi paren-
tes q' vrozes: quia diliguntur sub ratione principij z eminentioris cuiusdam
boni. Scdm autem rationem cōiunctionis magis diligenda est vroz: quia
vroz cōiungitur viro: z vna caro existens: fm illud **Matth. xix. ca.** Itaq' iana

non sunt duo: sed vna caro. Et ideo intensius diligitur vxor: sed maior reuerētia est parētib; exhibenda. Hinc Hieronym^o in epistola de honorandis parentib; dicit sic. Parentes em̄ adeo debent haberi dulciores: quia p̄ alios reparari non possunt. Et cum eos lex nature subtraxerit nec patrem tibi alterum poteris inuenire nec matrem. Duratio conjugio vitricus pater est: nec nouerca potest nomen mris implere. Hec Hiero. Item Hiero. ad Fursam ait: Non nota patrē si mente a vero patre nō separet. Hec Hieronymus. Ad autoritatē autem que in principio allegat: dicit sanctus Thomas sic: q̄ non quantum ad omnia deseritur pater z mater p̄pter vxorem. In quibusdam em̄ magis debet homo assistere parentib; q̄ vxori. sed quantum ad vnionem carnalis copule z cohabitacionis relictis omnib; parentib; homo adherebit vxori. Nō ergo simpliciter relictis omnib;: quia nō his que ad parentes pertinent quib; subueniendū est. Ideo Hieronymus in epistola de honorandis parentib; ait. Foueat senectus parērum: z facis eorum vicissitudo reddatur. Habet em̄ quandam senectus infantiaz. Hec Hieronym^o. Et sic patet questio. Quinto sup̄ isto precepto itē mouet talis questio. Utrū homo debeat magis diligere filiū q̄ patrē: videtur q̄ sic: quia gratia perficit naturam. sed naturaliter parentes plus diligunt filios q̄ ab eis diligantur: vt phus dicit in. viij. libro physicoz. ergo debemus magis diligere filios q̄ parentes. Huic questioni respondet sanctus Thomas in. ij. q. xxvj. ar. ix. vbi dicit: q̄ gradus dilectionis considerari potest dupliciter. Vno modo ex parte obiecti: z sic illud quod habet maiorem rationem boni/est magis diligendum: quia est deo similis. z ideo pater est magis diligendus q̄ filius: quia patrem diligimus sub ratioe p̄ncipij qd̄ habet rationē eminentioris boni z deo similioris. Hinc Ambro. sup̄ illud Mat. honora patrem: dicit sic. Prim^o grad^o pietatis est iste: vt quos auctores tibi voluit esse deus honores obsequijs: abstineas contumelijs. Hec vultu ledenda est pietas parentū. Hec Ambrosius. z Chrysostomus sup̄ illud: Dulter ecce filius tuus: dicit sic: Docet nos christus vsq; ad vltimam respiracionē parentum diligentiam habere. Quia em̄ alijs mulierib;stantib; nihil dicit. docet nos plus aliquid impendere parentib;. Hec Chrysostomus. Alio modo comparatur gradus dilectionis ex parte ipsius diligētis: z sic magis diligitur: quod est cōiunctus. z fm̄ hoc filius est magis diligendus q̄ pater. vt phus dicit in vij. Ethicoz. Hoc autē probat quadruplici ratioe fm̄ Thomā ibidem z Egidium romanū in secdo libro de regimine p̄ncipum. parte. ij. ca. iij. Primo quia quilibet filij. Et ideo dilectio fm̄ quā pater diligit filium/ similior est dilectioni qua quis diligit seipm̄. Amor ergo parentū erga filios procedit a causa ad effectū: z a superiori ad inferius. Sed amor filioz ad patres procedit ab effectu ad causam z ab inferiori ad superius. Naturale est autē q̄ superiora influunt in inferiora z cōseruant ea: nō autē econuerso. Parentes ergo naturaliter afficiunt ad filios vt influant in eos: z vt cōgregent eis bona/ vt possessiones z numismata. Filij vō econuerso nō cōgregant pro patrib; suis: imo potius diripiunt z rapiunt bona parentū: qz inferiora nō influunt in superiora: sed sunt eis subiecta.

Secūda rō sumit̄ ex certitudine prolis. Nam parentes magis sunt certi de sua prole q̄ proles de suis parentib;. Proles em̄ certificari nō pōt nisi ex auditu z quibusdā signis. Parentes autē statim cognicionē habent de ipsa prole. Itō tanto amor est validior quāto apud parentes est maior certitudo de prole. Et ex hac rōne p̄batur q̄ matres plus diligunt filios q̄ p̄res: qz de illis certiores existūt. p̄res vero habēt solā opinionē. Tertiā rō sumitur ratione propinquitatis vel vnionis. Nam filius est magis propinquus z vnitus patri q̄ econuer-

Hieroni.

Quinta rō: Utrū quis debeat magis diligere filium q̄ patrem.

Prima ratio.

Secūda rō
Utrū magis diligit filium rōe certitudo
Tertia ratio.

De quarto precepto

so. Cum igitur amor quidam unione importet: quia amor nihil aliud est quam quodam vis unitus
ua et perpetua amaris cum amato. id est filij tanquam magis uniti et magis propinquius pariter
tribus magis diliguntur ab ipsis quam e converso. Filij ei sunt quodam pars parentum: pars autem
magis unita cum suo toto (quia apprehendit ab ipso) quam totum unita parti quod ab ea com-
prehendi non potest. Quarta ratio sumitur ratione durationis. Nam quanto amor magis du-
rat tanto efficitur vehementior. Amor autem parentum ad filios vehementior est quam filio-
rum ad parentes. Statim enim pater incipit diligere filium: filius autem tempore precedente
incipit diligere patrem. Dilectio autem diuturnior est fortior secundum illud Ecclesiastici ix. c.
Non relinquitur amicum antiquum: non enim non erit similis illi. Et sic patet quod filius magis
diligit a patre quam e converso. Propter quod ad parentes spectat dirigere filios et sol-
licitari circa regimen eorum: quia quilibet sollicitus esse debet circa ea que vehementer amat
et diligit. Ad id vehementer excitamur clarissimo exemplo patetissimi ac beatissimi
Job laudat quod habet circa finem tertij libri contra impugnantes vitam monasticam: dicit sic. Job sanctissimum
fuit filio videlicet enim ex virtutibus reliquis scriptura collaudat: quod fuerit iustus: quod verax: quod religio-
sus: quod pius. tunc ex eo maxime quod filiorum optime nutriendorum habuit summam diligenti-
am. Non enim ea cura utebatur: ut aux illis copiosissime adquireret. non ut humana
gloria veredos ac illustres carneret. Sed quid ille tandem requirebat? Audi quid
scriptura dicat. Cum summam inquit essent dies convivij mittebat Job et san-
ctificabat eos. Consurgensque diluculo offerebat pro eis sacrificia pro singulis cor-
porum. Dicebat enim Job in corde suo: Ne forte benedixerint deum filij mei in cordi-
bus suis: vlla ne iam nobis erit excusatio: quoniam is qui ante gratiam/ante legem fuit.
qui nullo sacrorum litterarum magisterio instructus erat: tantam filiorum ostendit puden-
tiam: ut de incertis quoque eorum et occultis tremere: pauereque delictis. Quenam
nos iam excusabit ratio: qui cum simus sub gratia: cum hominum exemplis abundemus:
totumque monitis erudiamur: non modo pro occultis incertisque filiorum peccatis non
metuimus: verum aperta quoque et manifesta scelera eorum premnimus. Hec Chry-
sostomus ait. Item Chry. contra parentes qui solum corpora filiorum diligunt: animam autem premnunt:
super illud Mat. Accessit ad cum mater filiorum zebedei: ita inquit. Matres corpus
animam natoz suoz amat: animam autem premnunt. Desiderat enim illos valere in seculo isto
et non curat quod sint passuri in alio. Alij patres militias filijs pudent: alij ho-
nora: et nemo filijs suis pudent deum. Perdicionem illoz cum magno precio copas
filiroz diligerant: et salutem illoz nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes tri-
stant et suspirant. Si autem viderint illos peccantes nemo tristat: ut ostendat quod
Hieronimus. Hieron. corporum parentes sunt: non animarum. Hec Chry. Etiam Hieronymus ad Tyrastum
suum de morte filie: circa medium epistole. Que quidem epistola incipit. Benedicto et dile-
ctissimo patri Tirasto: sic ait. Destitutos se a mortibus filijs parentes coque-
runt. Et viuos filios aut propter honores aut propter negocia peregrinis regionibus
bus credunt. Et gaudet tota vita sine filioz affectibus commorari: dummodo captant
quod cupiunt de suis pignoribus adipsi. Et ut ad palatia pergant peregrinant: et
ad studia dignitatis navigant adquirenda. Vel ad causas patrimonij aliquas
explicandas cum labore et periculo proficiscetes omnes proprios filios impellunt: nec
secum vacare quos diligunt patiunt. Sed ut ad palatia celi ad studia christi: ad
honorem vite perpetue: ad patrimonium possessionis eterne cum securitate va-
leant pervenire: nemo filios suos a se libenter gratulatur abscedere. Ad compa-
randa peccata gaudet tam parentes a filijs quam filij a parentibus provocante diabolo
lo separari. Ad indulgentiam vero precipendam nolunt ab invicem deo provocari:
te discerni. Hec Hieronymus. Patet itaque ex dictis quod amor parentum ad filios
est validior ac vehementior quam e converso. Et propter hoc tenentur patres in debi-
tum finem diligere filios: atque eos magis amare secundum bonum anime quam secundum bo-
num corporis. Ad argumentum autem factum in oppositum dico quod parentes natura

ralit plus diligit filios fm rationē cōiūctōis ad seipm. Sed filius naturaliter plus diligit patrē fm rōnē eminetioris boni: vt dicit sc̄tus Tho. vbi supra in r̄sione ad sc̄dm argumentū. Et sic patet solutio totius questōis. Sexto z vltimo sup̄ p̄bo istius precepti: cū dicit. Ut sis longeuus sup̄ terrā: quā dñs deus tu⁹ dabit tibi: talis mouet dubitatio. Vtrū illi q̄ honorāt parentes suos p̄sequant̄ aliquā magnā mercedē a dño p̄ter longitudinē vitę corporalīs: Huic q̄stioni r̄ndet sc̄tus Thomas in opusculo de decē p̄ceptis: dicens. Sc̄dū est q̄ honorātib; parētēs quinq; magna desiderabilia p̄mittunt. Prīmū desiderabile est gr̄a in p̄nti. z gloria in futuro: que duo sunt maxime desiderabilia. Unde Ecc̄l. ij. ca. Honora patrē tuū vsq; sup̄uentat tibi benedictio a deo: et benedictio eius in nouissimo manet. Secundū desiderabile est vita: ideo si gnant dicit in hoc precepto: vt sis longeuus super terrā. Dicitur enim longeuus quasi longa etas. Et Ecc̄l. ij. ca. habetur sic. Qui honorat patrē suū vltima viuet longiore. Tertū desiderabile est habere filios sibi gratos z acceptos. Hoc promittit Ecc̄l. ij. ca. sic. Qui honorat patrē suū in cuncta diebus: z in die orationis sue exaudiet. Ideo Dat̄. vij. ca. In qua mensura mensi fueritis remetiet vobis. Hora remetiet vobis: id est itez mensurabitur. Quartū desiderabile est habere famā laudabilem: quā omnes magno desiderio appetunt. Hec promittit Ecc̄l. ij. ca. sic. Gloria est hominis ex honore patris sui. Et itez ibidē habet sic. Quā male fame est qui derelinquit patrē: z est maledictus a deo qui exasperat matrē. Quintū desiderabile est habere diuitias. Quā magnū est istud desiderū in cunctis hominib;. Quo laboros die noctuq; sustinent miseri mortales p̄ter diuitias adq̄rendas. Sed hoc desiderū diuitiarū adimplet ex honore parentū. Ecc̄l. ij. ca. Benedictio patris firmat domos filiorū: maledictio autē matris eradicat fundamenta. Hinc Petrus rauennas in quodā sermone ait. Velle a sole solis radiū z nō lucet. Riū a fonte / z arefcit. Ramū ab arbore / z exccat. Vēbrū a corpore / z putrescit. Separa filiū a deuotione paterna / z iam nō est filius: sed frater: z collega illoꝝ de quib; dicit. Vos ex patre diabolo estis. Hec ille. Patet itaq; ex dictis determinatio questōis. Sed pro complemento explanationis huius precepti notabis carmina super eodem doctoris eiusdem que sequuntur.

Qui precepta dei premnit iussaq; legis
Vel qui noluerit parere parētib; atq;
Alere si possit miseris: inopes z egenos
Irridensq; patrē vel matrē vel maledicens:
Herberat: opprobriās: blasphemās: aspere turbans.
Dorū asperrās: habeas in honore parētēs.

Hec ille.

De quinto precepto diuine legis

Quintū preceptū diuine legis scribitur Exod. xx. c. sic. Nō occides. Per qd̄ quidē p̄ceptū explicitē prohibet homicidiū sed implicitē: vt inq̄t sanctus Thomas in. ij. q. cxxij. arti. vj. in responsione ad secundū argumentū: phibent omnia nocumenta que in personā proximī inferunt: sicut dicit Leuit. xix. ca. Nō stabis cōtra sanguinem proximī tui. Et similiter phibetur odium proximī: iuxta illud Leuit. xix. cap. Nō oderis fratrem tuū in corde tuo: sed publice argue eum. Et breuiter in hoc precepto prohibet omnis motus ire cōtra proximū: siue ille motus sit tm̄ in corde: z tunc p̄prie dicit̄ ira: siue sit in ore: z tunc dicit̄ cōramelia: siue sit in opere: vt est percussio cōtra mortē. Est autē cōsiderandum ad maiorē euidentiā